

1999. augusztus 11. I. rész

A teljes napfogyatkozást — elmondhatjuk — teljes sikerrel láthatta, észlelhette, fotózhatta, videózhatta az amatőrcsillagászok közössége. Az alábbiakban a nagyközönség számára tartott programokról érkezett beszámolók olvashatók. Összeállításunk második részét októberi számunkban közöljük.

A Hold árnyéka átrobogott Zalán is

„A Hold árnyéka átrobogott Zalán is” — hirdette nagy betűkkel az augusztus 12-i Zalai Hírlap a címdoldalon. A napfogyatkozás-beszámolókra az újság egyébiránt 5 (!) teljes oldalt szánt. Volt is mire, hiszen a megyeszékhelyen egész napos programmal várták az érdeklődőket. Zalaegerszeg Város Önkormányzata és a Vega Csillagászati Egyesület délelőtt tíz óra harminc perctől éjfélig tartó programmal szórakoztatta az érdeklődőket. Kevéssel 11 óra után már több ezer ember figyelte a Napot, és délre mintegy 13 ezren népesítették be a Városi Sportszarnok előtti térséget. Voltak érdeklődők Ausztriából, Szlovéniából, Horvátországból, Ukrajnából és Észtországból is. Teljesült a csillagászok egyik kívánsága is: a megye nyugati és déli résziből is — ahol csak részleges fogyatkozást jeleztek előre — sokan eljöttek. Csodálatosan tiszta, derült idő köszöntött ránk már reggel fél hétkor, és ez eltartott egészen délután ötig — de akkor már senkit sem érdekelték a megérkező felhők. Az *utcabárla* egyébként újra kiderült.

A Kanona Band sárvári fúvószenekar felvezető koncertje után figyelmeztették a jelenlévőket, hogy pontosan 60 másodperc múlva belép a Hold a Nap elé. Ezután Csizmadia Szilárd és Bánfalvi Péter egymást váltva ismertette a jelenséget, a Nap, a Hold és a Föld csillagászati adatait. Zala megye közgyűlésének elnöke és Zalaegerszeg város alpolgármestere is jelen volt. Közbenjárásukra Zalaegerszegen nem kapcsolták be a közvilágítást a totalitás során.

Miközben a Hold fokozatosan a Nap elé lopakodott, működni kezdett egy projektor, és mintegy 2 m-es napképet vetítettünk a közönségnek. Egy 10 cm-es távcsőre szerelt színes panelkamera és két professzionális videokamera követte az égi, valamint további három kamera a téren zajló eseményeket. Az élő adás a megye összes városába eljutott. Szenzációsan hatott, amikor a videokamera nagylátószögű és a távcső nagy nagyítású képét egyidejűleg vetítettük ki. Akiknek nem jutott védősze-műveg, a kitelepült postahivatalnál vásárolhattak ilyet, és különleges, napfogyatkozás postai bélyegzés is folyt.

Az RTL Klub stábjának letudása után, húsz perccel a teljesség kezdete előtt Csizmadia Szilárd egy tűzoltókocsira mászott fel, hogy a nyugat felől közelgő holdárnyéket elsőként pillanthassa meg. 13 perccel a második kontaktus előtt bizonytalanul, 7 perccel előtte pedig határozottan észrevehető volt, amint közeledett a szomszédos rendőrségi épület irányából. Jelzésére minden szem a holdárnyékre szegeződött, miközben az egyesületi tagok által üzemeltetett sör- és üdítős sátrak ideiglenesen bezártak. Néhány perccel a totalitás előtt a talajon, a kocsikon és a Sportszarnok falán egymástól 15–20 cm-re határozott, kb. 40 cm/s sebességgel haladó fekete fodrok jelentek meg, melyeket mindenki észrevett. (Ezeket az árnyéksávokat a teljesség után is láttuk.) A teljesség előtt tíz perccel minden homályosabb, fakóbb lett, aztán hirtelen minden szürkülni kezdett. Előttűnt a napkorona, feltűnt a Vénusz. Pontosán a megjelölt időpontban fekete korong jelent meg az égen, körötte fehér gyűrű, és a

hatalmas, kékes-ezüstös napkorona. Szabad szemmel is látható volt néhány napkitörés a Nap déli oldalán, továbbá a Merkúr bolygó, a csillagok közül pedig a Regulus, a Sirius, a Pollux, a Castor, az Aldebaran, a Betelgeuse és a Rigel. Nem mindenki látta mindegyiket, részben attól függően is, hogy ki hol állt, mennyire takartak az épületek. A fogyatkozás alatt szó sem volt éjszakai sötétségről, még a szürkületnél is világosabb volt. Ennek oka az lehetett, hogy a teljesség déli határvonala nagyon közel volt, és a vonalon túlról igen sok fény szűrődött be. A déli ég határozottan világos maradt, majdnem 35° magasságig, és efelett sem volt sötét, hanem kékes árnyalatú, míg északon csak 10° magasságban kezdődött a sötétség.

Nagykutatason Mikics Károly és felesége mérte a hőmérséklet-változást. Eredményeik szerint a totalitás alatt 10 fokkal volt alacsonyabb a levegő hőmérséklete.

A totalitás Zalaegerszegre érvényes 107 másodperces hosszának leteltekor a Nap délnyugati oldalán egy gyönyörű gyémántgyűrű-jelenség volt megfigyelhető. A tömeg negyedóra múlva oszlani kezdett, de azért sokan maradtak a téren, akiket különböző zenekarok szórakoztattak késő éjszakáig.

A napfogyatkozásról több videofelvétel és számtalan fénykép készült, azonban a fényképek e sorok írásának idejéig (augusztus 13.) még nem jutottak el hozzám. A videofelvételek azonban szenzációszak, a két helyi televíziós társasággal való együttműködés meghozta gyümölcsét.

Nem jöhetett volna létre ez az egész várost és a megye nagy részét megmozgató program, ha nincsenek, akik segítik a rendezvény létrejöttét. Személy szerint legnagyobb köszönettel Verger Renátának, Zalaegerszeg idegenforgalmi referensének tartozunk. Hasonló köszönet illeti Tombi Lajost, Zalaegerszeg alpolgármesterét. A VCSE tagjai közül különösen sokat tett Zelkó Zoltán, Fodor Tamás, Csizmadia Ákos, Csizmadia István, Csizmadia Szilárd, Kiss László, Molnár Gábor, Huszti András, Csarnai Zoltán, Varga Zoltán, Szekeres Erzsébet és Györkös Miklós. A rendezvény fő támogatója Zalaegerszeg Megyei Jogú Város volt. Köszönet illeti a rendezvény támogatóit, név szerint: Amstel Művek Rt., ElektriKa Áruház, Z+CS Bt, Göcsej Média Kft., Gönczi Ferenc ÁMK, dr. Hollé István, ING Bank, Magyar Posta Rt., Régió Építész Kft., Stabil Mérnöki Kft., Start-Up Kft., Számítástechnikai és Ügyvitel-szervező Rt., Transtank Kft., Tungsram Rt., West-Kerköl Kft., Zalaco Kft., Zalaegerszegi Városi Tűzoltóság, Zalai Kereskedelmi és Iparkamara, Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány és a Zala Volán Rt.

CSIZMADIA SZILÁRD

Napfogyatkozás Nagyvázsonyban

A Napvadász Kft. jóvoltából Nagyvázsonyból figyelhettem a jelenséget. A Zichy kastélyban is — mint sokfelé az országban — kulturális és turistacsalogató rendezvényeket tartottak, melyek részeként már előző este távcsöves bemutatót tartottunk Tanárki Tibor és az ő 13 centis Newton-távcsöve közreműködésével. A magyar médiának kellőképpen sikerült összezavarni a közönséget azzal, hogy mikor kell feltenni a szemüveget és mikor szabad anélkül megfigyelni a jelenséget. Nagy erőfeszítéseket tettünk az ügy tisztázása érdekében, de a beszélgetések során szóba kerültek más témák is. Jótékony hatással volt a közönségre az a néhány Perseida is, melyek között volt egy -2^m -s, mely még nyomot is hagyott.

Esős, viharos hajnal után borongós reggelre ébredtünk 11-én. A szervezőkben és bennem is érezhető volt a feszültség és hatalmas megkönnyebbülést és örömet éreztünk, amikor megpillanthattuk a felhők között a kék eget, majd a Napot is.

Ugyanakkor aggódva hallgattuk a rádiót arról, hogy a többi helyszínen milyen az időjárás. A közönség még a szórakoztató programokkal volt elfoglalva, de 11 óra után bizony már össze-vissza mászkálva próbáltam magamat megtalálni, kevés sikerrel. Érdekes módon, minden beharangozás nélkül is sokan észrevették az első harapást a napkorongon. Röviddel ezután a műsorvezető interjúvolt meg a nagyszínpadon, ahol általános, de jól irányzott kérdésekre kellett válaszolni. Úgy érzem, sikerült helyre tenni a dolgokat. A fogyatkozás előtti negyed órában arra kértük a közönséget, hogy csendes áhítattal várja és figyelje a jelenséget. A fogyatkozás előtti percekben egyre érezhetőbbé vált a feszültség, a várakozás, sokan nézegettek nyugat felé, ahonnan az árnyék jött. Teljes csend honolt, madarakat nem lehetett hallani, a legyek és más rovarok sem zavartak bennünket. Mint később kiderült, a lovakat elzárták és több zabbal terelték el a figyelmüket — teljes sikerrel.

Egyre furcsábbak, sötétebbek voltak a színek. Akkor még sűrűn néztem az órá, 12:45-kor még úgy véltem, késmi fog a fogyatkozás, olyan sok látszott még a Napból. Aztán egyik pillanatról a másikra bekövetkezett az, amire évtizedek óta készültünk. Több nappal a jelenség után sem tudok úgy visszagondolni rá, hogy ne futkározzon a hátamon a hideg. A hatás leírhatatlan volt. Csak álltam tátott szájjal, elfelejtettem mindazt a hajtást, mizériát, ami megelőzte ezt a napot. Ami meglepett, az a protuberanciák sokasága volt, szinte a teljes korongot körbenyalták. Szabad szemmel is kivehetőek voltak, binoklival pedig még szebbek. Nagyon szép, szimmetrikus volt a korona, szép, szabályos szálakkal, bár kisebb kiterjedéssel, mint amit vártam. Az égbolt meglepően világos volt, én csak a Vénuszt vettem észre, mert a Nappal és magammal voltam elfoglalva. Végig borsózdott a hátam a látványtól. Mire felfogtam mi történik, már vége is volt.

Amikor elkezdődött a teljesség, először döbrent csend, majd meglepetéstől és a csodálkozástól vezérelt kiáltások hallatszottak. Amilyen váratlanul kezdődött, olyan hamar véget is ért, amire füttel és tapssal reagált a közönség. Pillanatok alatt világos lett és le kellett menni a színpadra mondani valamit. Nehéz volt megszólalni, pláne valami értelmeset mondani...

Semmilyen fotó vagy videofelvétel nem adja vissza a látványt, hiába készültünk fel és hiába tudtuk mi fog történni. Rám is ugyanolyan hatással volt a totalitás, mint mindenkire. A csillagászati ismeretek tehát nem teszik immunissá az embert az égbolt szépségei iránt, sőt! Szomorúan vettem tudomásul, hogy vége van és az élmény hatására bizony jó ideig nem tudtam mit kezdeni magammal. A rendezők sokszínű kulturális programról gondoskodtak. Rugalmasságuk dicséretet érdemel, különösen azért, mert nem erőltettek bele semmilyen produkciót a totalitásba, mint sok más helyen az országban.

Jelen volt egy dán amatőrcsillagász csoport, melynek vezetője, Bent Klarmark nagy örömmel újságolta, hogy nagyon jól sikerültek a mérések és a felvételek, melyeket interneten egyből haza is küldtek. Este a dán tévében a magyar napfogyatkozás lesz a fő műsorszám. Eddig három teljes napfogyatkozást látott és ez volt az egyik legszebb. Szép volt a korona, a protuberanciák, de az emberek reakciója tetszett neki a legjobban. Szerinte nyolc másodperccel (!) tovább tartott a totalitás a számítottnál. (Azt ígérte, elküldi a kontaktusok időpontjait, de egyelőre még nem ért ide az e-mail.) Az Astronomy On-line keretében dolgoztak itt, és a megszerzett tapasztalatokat főiskolákon fogják tanítani.

Összefoglalásképpen csak annyit tudok mondani: hátborzongatóan gyönyörű volt.

TRUPKA ZOLTÁN

Napfogyatkozás-találkozó október 2-án!

Az augusztus 11-i teljes napfogyatkozás az ezredvég kiemelkedő csillagászati eseménye volt, amely nem csak a csillagászat kedvelőit, hanem a nagyközönséget is lenyűgözte. **Találkozónk célja** a teljes napfogyatkozással kapcsolatos tapasztalatok megosztása, az észlelési eredmények bemutatása — **észlelési „gyorsmérleg” készítése**. Az egész napos rendezvényen szeretnénk lehetőséget nyújtani az egyes észlelőcsoportok beszámolóinak fotós, videós élménybeszámoló megőrzésére, felvételeik bemutatására. Az egyes csoportok a totalitás sávjában elfoglalt helyzetüknek megfelelően kapnak szót (maximálisan 20–20 percet!). A rendezvény során szeretnénk kihirdetni az MCSE napfogyatkozás pályázatának eredményét (l. alább a pályázati kiírást!).

A találkozót az MCSE-közgyűlések megszokott helyszínén tartjuk, a **budaörsi Jókai Mór Művelődési Központban, 10–16 óra között. Megközelítés:** A Jókai Mór Művelődési Központ a Szabadság út 26. sz. alatt található, a város főútján (100-as út). Megközelíthető a Móricz Zs. körtérről induló **fekete 40-es autóbusszal** (a budaörsi templom után kell leszállni).

Kérjük, hogy mindazok, akik beszámolót kívánnak tartani, vagy kiállítani szeretnének, vegyék fel a kapcsolatot az MCSE titkárságával a technikai részletek megbeszélése végett. Címünk: 1461 Budapest, Pf. 219., tel.: (20) 918-9499, E-mail: mcse@mcse.hu

Napfogyatkozás pályázat

A Magyar Csillagászati Egyesület pályázatot hirdet az 1999. augusztus 11-i teljes napfogyatkozás alkalmából. A pályázat célja a rendkívüli csillagászati jelenség minél színvonalasabb vizuális megőrzése. Az alábbi kategóriákban várunk pályamunkákat:

1. Nagyfelbontású felvételek (gyémántgyűrű, protuberanciák, koronarészletek stb.).
2. Nagy látómezejű felvételek (sorozatfotók, a totalitás és égi környezete stb.).
3. Digitális technikával készült felvételek (CCD-képek, videofelvételek stb.).
4. A napfogyatkozás és észlelői (a jelenség érzelmi hatása a megfigyelőkre, a napfogyatkozással kapcsolatos „földi” jelenségek megőrzése stb.).
5. Gyermekrajzok.

A pályázatra beérkezett anyagok legjavát bemutatjuk a Meteorban, elérhetővé tesszük internetes honlapunkon (<http://www.mcse.hu>), illetve kiállításon is bemutatjuk. A fotókkal kapcsolatban egyetlen megkötés, hogy méretük legalább 18x24 cm, a gyermekrajzoké legalább A/4-es legyen. A digitális kategóriában VHS kazettákat kérünk beküldeni, a CCD-képeknél a jpeg formátumot részesítjük előnyben.

A pályázat beküldési határideje: 1999. szeptember 11.

Címünk: Magyar Csillagászati Egyesület, 1461 Budapest, Pf. 219.